

A person in silhouette is seated at a round glass table. On the table are two coffee cups on saucers. The person is holding a document or book. The background is a bright, out-of-focus window. A blue rectangular area is overlaid on the top right of the image, containing text.

Gediminas Vitkus

Apie Lisabonos sutartį

Šeši pokalbiai
prie kavos puodelio

Rankraštis parengtas 2010 m. gegužės mėnesį. Antrasis atnaujintas ir pataisytas leidimas. Pirmą kartą išleista 2008 m., bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija.

Atgaminti leidžiama, gavus Europos Parlamento Informacijos biuro Lietuvoje sutikimą.

Leidinyje panaudotos Europos Parlamento nuotraukų archyvo ir Europos Komisijos audiovizualinės tarnybos archyvo nuotraukos.

Katalogo duomenys pateikiami šio leidinio pabaigoje

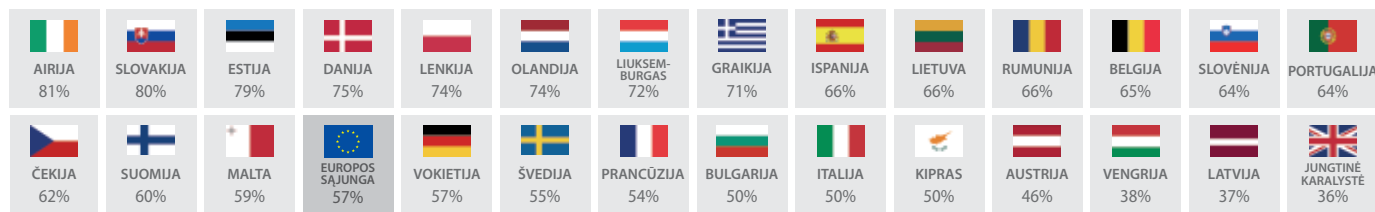
Vilnius: Europos Parlamento Informacijos biuras Lietuvoje, 2010

ISBN 978-92-823-3210-8

Spausdinta Vilniuje

Visuomenės nuomonė apie narystę Europos Sąjungoje

Atsižvelgiant į visas aplinkybes, ar, Jūsų manymu, narystė Europos Sąjungoje (JŪSŲ ŠALIAI) yra naudinga?

Šaltinis: Standartinis Eurobarometras 72/ 2009 m. ruduo

Lietuva buvo ir lieka tarp palankiai Europos integraciją vertinančių valstybių. Tai patvirtina ne tik Lietuvos diplomatinio aktyvumo Europos Sąjungos (ES) institucijose, kur gimsta visam žemynui svarbūs sprendimai, bet ir piliečių viešosios nuomonės apklausos. 2009 m. rudens „Eurobarometro 72“ duomenimis, 66 procentai Lietuvos gyventojų teigiamai atsakė į klausimą – „Atsižvelgiant į visas aplinkybes, ar, Jūsų manymu, narystė Europos Sąjungoje Jūsų šaliai yra naudinga?“. Pagal šį rodiklį Lietuva yra tarp „euroentuziastų“, nes visos ES vidurkis buvo tik 57 procentai.

Ne mažiau įdomu tai, kad ši nuostata lieka nepakitusi ir stebėtinai stabili, nors per šešerius Lietuvos narystės ES metus buvo pakankamai laiko, kad ne tik išsisklaidytų perdėta skeptikų baimė ir dingtų „baubai“, bet ir žlugtų ne visada tinkamai pagrįstos euroentuziastų iliuzijos. Šiaip ar taip, kol kas galime

daryti išvadą, kad, nepaisant visko, iš esmės ES Lietuvai ir tinka, ir patinka. Tad viskas lyg ir būtų gerai. Bet...

Bet reikėtų nepamiršti, kad gyvenime nėra nieko pastovaus ir nekintamo. Ne išimtis šiuo požiūriu ir pati lietuviams „įtikusi“ ES. Jos valstybės narės, 2000 metų pabaigoje dar tik suderėjusios dėl Nicos sutarties, kuri atvėrė galimybę Lietuvai bei kitoms Vidurio ir Rytų Europos valstybėms tapti visateisėmis bloko narėmis, ir taip užbaigusios svarbų sudėtingų reformų procesą, iškart paskelbė, kad pradėdamos **naujas reformų etapus**. Prie Nicos sutarties pridėjo „Deklaraciją dėl Sąjungos ateities“ buvo paskelbta, kad reikės iš esmės persvarstyti beveik visus ES veikimo principus ir tikslus, patobulinti institucinę sistemą ir galiausiai paversti ES veiksmingesne, aiškesne, suprantamesne ir demokratiškesne. Tad dar nespėjus, kaip sakoma, nudžiūti rašalui

Lisabonos sutarties pasirašymo ceremonija
2007 m. gruodžio 13 d., Lisabona

ant pasirašytos Nicos sutarties ir pačiai sutarčiai įsigaliooti jau buvo pradėta rengti nauja Sąjungos reforma. Nors Nicos sutartis įsigaliojo tik 2003 m. vasario 1 d., Europos ateities konventas, turėjęs parengti naują sutartį, darbą pradėjo jau 2002 m. vasario 28 d.

Tolesnė įvykių raida gerai žinoma ir nėra reikalo jos smulkiai dėstyti. Prisiminti vertėtų tikrai lemtingiausias šios reformų „karštligės“ datas:

- 2002 m. vasario 28 d. darbą pradėjęs Europos ateities konventas savo viešus debatus užbaigė 2003 m. birželio 20–21 d. Salonikuose Europos Vadovų Tarybai pristatydamas parengtą Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektą. Šis dokumentas tapo tų pačių metų spalio 4 d. prasidėjusios tarpvyriausybinių konferencijos pagrindu.
- 2003 m. spalio 4 d. prasidėjusi tarpvyriausybinių konferencija baigėsi 2004 m. birželio 17–18 d., kai pirmininkaujant Airijai Europos Vadovų Tary-

ba sutarė dėl galutinio Sutarties dėl Konstitucijos Europai teksto. 2004 m. spalio 29 d. Romoje ES valstybių arba vyriausybių vadovai ir užsienio reikalų ministrai iškilmingai pasirašė Sutartį dėl Konstitucijos Europai.

- 2004 m. lapkričio 11 d. Lietuva pirmoji iš ES valstybių narių Seime ratifikavo Sutartį dėl Konstitucijos Europai ir taip pradėjo jos ratifikavimo procesą. Tačiau po to, kai sutartį ratifikavo dar 16 ES valstybių, procesas sustojo, nes 2005 m. gegužės 29 d. Prancūzijos ir 2005 m. birželio 1 d. Nyderlandų piliečiai referendumuose nepritarė sutarčiai.
- 2005 m. birželio 16–17 d. Europos Vadovų Taryba, atsižvelgusi į Prancūzijos ir Nyderlandų piliečių nepritarimą, nusprendė atidėti galutinio sprendimo dėl Sutarties dėl Konstitucijos Europai likimo priėmimą ir kol kas paskelbti „apmąstymų laikotarpį“, per kurį ES valstybės narės svarstyty tolesnio šios sutarties ratifikavimo klausimą.

- 2007 m. kovo 25 d. Berlyno Europos Vadovų Taryba neoficialiame susitikime, skirtame Romos sutarties 50-mečiui paminėti, nutarė sustabdyti tolesnę Sutarties dėl Konstitucijos Europai ratifikavimą ir pradėti derybas dėl naujos Reformų sutarties. 2007 m. liepos 23 d., pirmininkaujant Portugalijai, prasidėjo tarpvyriausybė konferencija, skirta naujai Reformų sutarčiai, kuri turėjo pakeisti Sutartį dėl Konstitucijos Europai. Derybos sėkmingai baigėsi 2007 m. spalio 18–19 d. Lisabonoje.
- 2007 m. gruodžio 13 d. pasirašyta Europos Sąjungos Reformų sutartis dėl Europos Bendrijų steigimo ir Europos Sąjungos sutarčių pakeitimo (toliau – Lisabonos sutartis).
- 2007 m. gruodžio 17 d. sutarties ratifikavimo maratone šį kartą pirmasis pradėjo Vengrijos parlamentas. Lietuvos Seimas sutartį ratifikavo 2008 m. gegužės 8 d. Tačiau jau įsibėgėjusį ratifikavimo procesą šį kartą sustabdė neigiami referendumo Airijoje rezultatai. 2008 m. birželio 12 d. dauguma referendumo dalyvavusių rinkėjų balsavo „prieš“.
- Tačiau per 2008 metus, nepaisant Airijos nepritarimo, kitos ES valstybės tęsė ir galiausiai užbaigė ratifikavimo procesą. Todėl Airija nenorėdama likti izoliacijoje nusprendė surengti pakartotinį referendumą. Tiesa, dar skeptiškai nusistatę Čekijos ir Lenkijos prezidentai dėl užbaigti ratifikavimo procedūras ir savo parašais patvirtinti jau priimtus parlamentų sprendimus, taip vildamiesi, kad Airijos sprendimas nebesikeis. Tačiau šioms jų viltims nebuvo lemta išsipildyti. Teigiami 2009 m. spalio 2 d. pakartotinio referendumo Airijoje rezultatai atvėrė kelią Lisabonos sutarčiai įsigaliooti.
- 2009 m. gruodžio 1 dieną visoms šalims užbaigus ratifikavimo procedūras Lisabonos sutartis įsigaliojo.

Nuotrauka iš www.eu2007.pt

Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus pasirašo Lisabonos sutartį.

*Kaip matome, įvykiai nuo pat naujojo tūkstantmečio pradžios ES plėtojo-
si gana intensyviai ir dramatiškai. Reformų procesas užtruko netikėtai ilgai,
nes valstybėms buvo be galo sunku susitarti, o dar sunkiau susitarus priim-
tus sprendimus įgyvendinti. ES tikrąja to žodžio prasme buvo įstrigusi savo
niekaip nepabaigiamų reformų kelyje, kurio pabaigą pagaliau jau ženklina
įsigaliojusi Lisabonos sutartis.*

*Suprantama, kad taip ilgai laukta ES reforma ir kelių iš aklavietės paieška
nuolat buvo priklausčiusi daugumos stebėtojų ir žiniasklaidos dėmesį. Ta-
čiau nederėtų pamiršti, jog, nepaisant pasėtų abejonių ir nesėkmių virtinės,
ES vis dėlto nežlugo, nebuvo paralyžiuota, ji gana veiksmingai veikė ir te-
beveikia. Įsigaliojus Nicos sutarčiai, ji sėkmingai priėmė 12 naujų valstybių,
toliau plėtojo jos kompetencijai priskirtas politikos sritis, išsprendė sudėtingą
2007–2013 metų finansinės perspektyvos problemą ir dar nuveikė daugybę
kitų darbų, dėl kurių tikrai neatsitiktinai užsitarnavo ir išlaiko jau minėtą tokį
didelį viešosios nuomonės palankumą ir mūsų šalyje. Bet dabar, įsigaliojus
Lisabonos sutarčiai, pagaliau ateina ilgai rengtų ir lauktų permainų metas.
Todėl kaip tik dabar, kai sutartis pagaliau įsigaliojo, galima ramiai svarstyti,
kokios permainos laukia mūsų.*

*Kadangi mes Lietuvoje – ar bent dauguma mūsų – iš esmės esame
patenkinti ES, tai galime įsivaizduoti, jog į bręstančias permainas gali būti
žiūrima dvejopai: galima ieškoti jų teigiamybių, dėl kurių nebloga padėtis
dar labiau pagerėtų, ir tikėtis jas pastebėti, bet lygiai taip pat galima mėginti
įžvelgti tam tikrus pavojus, kurie gana neblogą padėtį vis dėlto pablogintų.
Todėl, kad išsamiau aptartume tikėtiną Lisabonos sutarties įsigaliojimo
pasekmes Lietuvai ir visai ES, ir pasikvieskime į **pokalbj prie kavos puodelio**
du skirtingai mąstančius pašnekovus – Kęstutį ir Mykolą. Tikrai jų profesijos*

*ir užsiėmimo pobūdžio konfidencialumo sumetimais neskelbsime. Tik
pasakysime, kad Kęstutis yra atsargus realistas, labiau vertinantis tai, ką turi,
ir skeptiškai žiūrintis į neapibrėžtą perspektyvą ką nors keisti į gera. Todėl jis
nėra iki galo įsitikinęs, kad Lisabonos sutartis bus Lietuvai naudinga. Na,
o Mykolas yra gana optimistiškai nusiteikęs ir, svarbiausia, labiau linkęs
rizikuoti, todėl lengvai suteiktų ES šansą, nes tiki, kad dabar, įsigaliojus
Lisabonos sutarčiai, prasidėsiantis atsinaujinimas bus naudingas ir Lietuvai.
Tikimės, kad toliau pateikiami Kęstučio ir Mykolo pokalbiai skaitytojams bus
įdomūs.*

Turinys

Pirmasis pokalbis.	Apie reformų būtinybę	8
Antrasis pokalbis.	Apie Europos Sąjungos ir valstybių galių balansą bei energetiką	11
Trečiasis pokalbis.	Apie Europos Parlamentą ir tiesioginę demokratiją	15
Ketvirtasis pokalbis.	Apie dvigubą daugumą	19
Penktasis pokalbis.	Apie Europos Sąjungos „prezidentą“ ir „užsienio reikalų ministrą“	23
Šeštasis pokalbis.	Apie Europos Konstituciją ir vėliavą	29

Pirmasis pokalbis

Apie reformų būtinybę

Kęstutis: Chronologiškai peržvelgus svarbiausius Europos Sąjungos reformos įvykius netgi darosi savotiškai gaila Sąjungos ir tų žmonių, kurie tiek daug pastangų įdėjo, kad parengtų Sutartį dėl Konstitucijos Europai, paskui ilgai dėl jos derėtęsi, po to iš naujo derėtęsi, bet vis tiek vėliau ji būtų atmeta ir vėl būtų imta derėtis. Stebint visa tai iš tikrųjų kyla klausimas, ar tai, ką turime šiandien, t. y. Lisabonos sutartis, tikrai verta tokių didelių pastangų? Juk ES sėkmingai išsiplėtė ir ne mažiau sėkmingai toliau veikia. Kam dar reikalinga kažkokia reformų sutartis? Man ES patinka tokia, kokia yra. Ji ir taip gana gerai tvarkosi, juk tai akivaizdu.

Mykolas: Taip, esate visiškai teisus: sugaišta daug brangaus laiko, patirta daug nusivylimo, išleista nemažai lėšų. Tačiau taip pasakyti lengva dabar, post factum, o anksčiau numatyti viso to, ką žinome dabar, nebuvo įmanoma. Jeigu vakar būtume žinoję tai, ką žinome šiandien, gal ir ES reforma būtų buvusi kitaip planuota. Kita vertus, negaliu sutikti su jūsų nuomone, kad nebuvo ir nėra reikalo reformuoti ES. Reformų būtinybę, mano įsitikinimu, nulėmė bent trys svarbios

aplinkybės, – aišku, jau neminant to, kad ilgiausiai rengta Sutartis dėl Konstitucijos Europai taip ir neįsigaliojo.

Pirma, atsirado poreikis padaryti ES veiksmingesnę, demokratiškesnę, suprantamesnę ir pasiekiamesnę jos piliečiams. Taip, galima sutikti su tuo, kad ir šiandienė ES yra gana veiksminga. Jos pastangomis žemynas buvo taip suvienytas, kad ginkluoti Europos valstybių konfliktai tiesiog nebeįsivaizduojami. Be to, ji daug nuveikė, kad Vakarų Europa taptų ekonominio klestėjimo zona, o dabar tuo pačiu keliu eina ir „naujoji“ Vidurio ir Rytų Europa. Nepaisant to, ES išliko pernelyg technokratiška ir „šalta“. Ji vis dar per daug nutolusi nuo piliečių ir jų kasdienių rūpesčių, o jos galimybės nėra pakankamai išnaudojamos.

Štai tik vienas pavyzdys. Šiandien visi žino, kad žmogaus teises gina ne tik savos šalies konstitucija ir įstatymai, bet ir Europos žmogaus teisių konvencija, kurios įgyvendinimą užtikrina galimybė kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą. Tačiau toli gražu ne visi žino, kad, tiesą sakant, ES su Europos Žmogaus Teisių Teismu nedaug ką turi bendro. Tuo užsiima visai kita organizacija – Europos Taryba, o ES, pasidariusi labai reikšminga daugelyje sričių, su žmogaus teisių apsauga vis dar nėra formaliai susijusi. Tai netoleruotina padėtis ir ją būtina reikėjo ištaisyti.

Antra, vis didėja poreikis ES šalims tvirtai kalbėti vienu balsu sprendžiant pasaulio reikalus. Netgi didžiosios jos valstybės, pavyzdžiui, Vokietija, Prancūzija ar Jungtinė Karalystė, jau nekalbu apie mažesnes šalis, yra pernelyg silpnos, kad jų nuomonė tokiais atvejais būtų svari ir jos prisidėtų prie tarptautinių ir pilietinių konfliktų sprendimo. Ir tai yra savotiškas nesusipratimas, nes pagal savo ekonominę galią ES yra pati didžiausia rinka, pagal vystymuisi teikiamą pagalbą – pati didžiausia donorė, o tvirtos ir vienos bendros pozicijos svarbiausiais ir aktualiausiais pasaulio politikos klausimais neturi. Pavyzdžiui, kad įvykiai vienaip klostytųsi, jeigu ES būtų turėjusi bendrą poziciją užsienio ir saugumo

politikos klausimais, ir kitaip, kai tokios pozicijos nebuvo, toli ieškoti nereikia. Sėkmei iliustruoti prisiminkime 2004 m. įvykius Ukrainoje – tuomet tarpininkaujant ES pavyko išvengti ginkluoto konflikto, o štai buvusiojoje Jugoslavijoje kilusių krizių dėl ES neveiksnumo ir neoperatyvumo taip ir nepavyko nuslopinti nepavartojus jėgos ir nesudėjus žmonių aukų.

Trečia, tolesnė ES plėtros perspektyva. Šiandien ES dėl narystės jau derasi su Islandija, Kroatija ir Turkija, numato pradėti derybas su Makedonija, taip pat yra pažadėjusi priimti į nares ir visas kitas Vakarų Balkanų šalis. Nereikėtų pamiršti, jog Nicos sutartyje, pagal kurią anksčiau veikė ES, buvo numatyta, kad Sąjungoje yra tiktai 27 valstybės. Kaip žinoma, 2007 metais ši riba jau buvo pasiekta. Neįvykdžiusi reformos, ES paprasčiausiai nebegalėtų toliau plėstis.

Tai tik pirmiausia į galvą šovę argumentai, jų būtų galima rasti ir daugiau. Bet, kalbant apibendrintai, vienu sakiniu galima pasakyti, jog ES reformos prireikė dėl to, kad pasiekimai ekonominės integracijos srityje (bendra rinka, bendri pinigai) nėra pakankamai sklandžiai suderinti ir susieti su kitomis gyvenimo sritimis, kaip antai žmonių galimybėmis daryti įtaką ES institucijoms ir gauti reikalingą jų paramą, su ES politine įtaka pasaulyje, su ekonominio klestėjimo poreikiu, teisės viršenybės, demokratinio valdymo erdvės plėtimu ir Europoje, ir už jos ribų.

Kęstutis: Jūsų išdėstyti argumentai svarūs, nors ir gana abstraktūs. Formaliai pagal tokią teoriją jūs, matyt, teisus. Galbūt ES tikrai reikėjo reformų. Tačiau jeigu į tą patį reiškinį pažvelgtume ne „iš paukščio skrydžio“, ne tiek iš visos ES pozicijų, kiek iš mūsų, Lietuvos, varpinės, tai, ko gero, pamatytume, jog daugelis argumentų yra ne tik menkai įtikinami, bet ir išvis sunkiai suprantami.

Lietuvoje mums pirmiausia reikia galvoti apie savo problemas ir rūpintis savais interesais. Tam ir reikalinga nepriklausoma valstybė. Ne Europa, o mūsų

valstybė turi deramai ginti žmogaus teises. Negalime prarasti ir galimybės daryti mūsų interesus atitinkantį pasirinkimą vykdydami užsienio politiką. Prisiimkime, kad ir garsiąją 2003 metų Irako krizę. Jeigu tuomet Lietuva būtų sekusi Prancūzijos, Vokietijos ir kai kurių kitų Europos šalių pavyzdžiu ir pasmerkusi amerikiečius, nusprendusius pulti Sadamo Iraką, tai vargu, ar šiandien ji būtų NATO aljanso narė. Kas buvo teišus dėl Irako, dar parodys istorija, bet tuomet pasielgėme taip, kaip buvo būtina dėl mūsų interesų.

Pagaliau ir ES plėtros klausimas. Pasvarstykime, ar tikrai tolesnė jos plėtra yra toks gyvybiškas Lietuvos interesas? Gal tai ir nėra visiškai morali pozicija, nes pati mūsų šalis dar vakar buvo kandidatė, bet šiandien, kai ji jau yra ES narė, turėtume pamąstyti, ar tikrai verta skubinti plėtrą?

Mykolas: Jūsų mintys iš tiesų logiškos ir primena liaudies išmintį, kad savi marškiniai arčiau kūno. Bet jeigu, kaip siūlote, žiūrėsime siauriau ir nusileisime arčiau žemės, tai rizikuosime nepastebėti kai kurių ir mums tiesiogiai įtaką darančių dalykų. O pagrindinis mums rūpimas dalykas – pačios ES stiprybė ir veiksmingumas. Juk sakote, kad jums ES patinka tokia, kokia yra, tačiau reikėtų turėti omenyje, kad niekas nestovi vietoje. Kad namas būtų tinkamas gyventi, reikia ne tik suprojektuoti jį pagal nustatytus reikalavimus ir pastatyti, bet ir nuolat prižiūrėti, paremuntuoti, padažyti. Galų gale ateina laikas ir kapitaliniam remontui.

Tai, ką pasakiau apie namą, tinka ir žmonėms. Jeigu nesikeičia ir nesitaiko prie kintančio pasaulio, žmonės rizikuoja likti gyvenimo nuošalėje. Pagaliau tas pats pasakytina ir apie tokius žmonių kūrinius kaip valstybės ir tarptautinės organizacijos. Paprasčiau kalbant, jeigu ES nebus reformuojama, nuolat prižiūrima, pertvarkoma, atnaujinama, ji, kaip ir apleistas namas, mums nebeteiks

tos naudos ir tų pranašumų, kuriais naudojames šiandien. Todėl šiaip ar taip Lietuvos, kaip ir visų kitų ES valstybių, interesas yra Sąjungos stiprybė, veiksmingumas ir, svarbiausia, gebėjimas reaguoti į besikeičiančias aplinkybes. O kad tos reformos nebūtų mums nenaudingos, tai juk ir mes patys, prisidėdami prie Lisabonos sutarties rengimo, turėjome visas galimybes ne tik reikšti savo nuomonę, bet ir garsiai prieštarauti, jeigu toje sutartyje tikrai esama to, kas labai kenkia mūsų nacionaliniams interesams.

Bet, tiesą sakant, mes kalbame ir pernelyg apibendriname. Geriau konkrečiau pažiūrėkime, ką iš tiesų naujo mums atneša įsigaliojusi Lisabonos sutartis.

Kęstutis: Iš tikrųjų, pažiūrėkime. Kam veltui aušinti burną? Tai kam vis dėlto skirta toji Lisabonos sutartis? Kokia joje nustatytų reformų esmė? Ar būtų galima tai apibūdinti labai trumpai – keliais sakiniais ar netgi vienu?

Mykolas: Taip, lengvai. Numatomas permainas suskirstyti į dvi pagrindines grupes. Pirmoji – tai ES įgaliojimai, jai keliamų uždavinių peržiūra atsižvelgiant į naujus žmonių lūkesčius ir išorinės aplinkos pokyčius. Antroji permainų grupė – tai ES struktūros ir institucijų atnaujinimas siekiant, kad Sąjunga geriau veiktų įgyvendindama jai iškeltus uždavinius.

Taip būtų galima į jūsų klausimą atsakyti labai jau apibendrintai. Bet, žinoma, visas įdomumas – detalės. Todėl siūlyčiau dar kartą susitikti ir numatomas permainas aptarti išsamiau.

Kęstutis: Gerai. Tik susitikimo vietą pasirinkime tokią, kur galėtume gauti kvapnios kavos...

Antrasis pokalbis

Apie Europos Sąjungos ir valstybių galių balansą bei energetiką

Kęstutis: Taigi tęskime mūsų pokalbį ir pamėginkime iššifruoti jūsų anąsyk pasakytą mintį, kad Lisabonos sutartis – tai „Sąjungos kompetencijos, jai keliamų uždavinių peržiūra atsižvelgiant į naujus žmonių lūkesčius ir išorinės aplinkos pokyčius“. Paprasčiau kalbant, tai reikštų, kad Lisabonos sutartis keičia ankstesnį darbų ir atsakomybės paskirstymą tarp valstybių ir ES? Žmonės ir valstybės iš ES dabar jau nori kai ko kito, nebe to, ką ji darė anksčiau? Tą patį verčia daryti ir besikeičiančios aplinkybės? Vadinasi, vakar ES darė viena, o įsigaliojus Lisabonos sutarčiai ji jau veikia kai ką kita, kai ką daugiau, ar gal jai kai ko nebebus leidžiama daryti?

Jeigu taip, tai aš, ko gero, labai įtariai žiūrėčiau į Lisabonos sutartį, – jau vien dėl to, kad man visai patiko tokia ES, kokia buvo, ir nesuprantu, kodėl reikia ką nors iš esmės keisti. Juk ES visų pirma yra bendromis taisyklėmis reguliuo-

jama didelė rinka. Žinoma, jos pranašumus pirmiausia pajunta verslininkai ir prekybininkai. Bet ir paprastiems vartotojams visai patogu, kad yra bendros ir gana griežtai prižiūrimos prekybos taisyklės. Taip sumažėjo tikimybė būti apgautiems, nusipirkti netinkamą ar nekokybišką prekę. O jeigu taip nutinka, tai tokią prekę galima grąžinti ar pakeisti kita. Pats porą kartų esu pasinaudojęs šia privilegija, arba, tiksliau, teise. Taip pat reiktų paminėti kitus narystės ES teikiamus pranašumus. Pirmiausia – finansinę paramą kaimo ir regionų plėtrai. Mūsų problema ta, kad kartais nepajėgiame pasinaudoti ta pagalba arba ji patenka į apskrių sukčių rankas. O kur dar judėjimo ir įsidarbinimo svetur laisvė, galimybė nevaržomiems keliauti nuo Talino iki Lisabonos...

Taigi visko iškart ir neišvardysi. Pranašumų yra tikrai daug, o kokių nors svarbių trūkumų nepastebėjau. Jokių būdu negalėčiau pasakyti, kad, įgydami gausybę pranašumų, turėjome ko nors labai brangaus atsisakyti. Mūsų politinė sistema liko nepakitusi, mūsų ne visada patrauklus politinis gyvenimas ir toliau gali kunkuliuoti, tegul kai kada ir pernelyg uždarai. Mūsų užsienio politika liko savarankiška, ji orientuota į šalies interesus. Tad kam reikalinga Lisabonos sutartis, jeigu ES, mano akimis žvelgiant, lyg ir viskas gerai? Kodėl reikia keisti nusistovėjusį balansą ir pertvarkyti daugiau ar mažiau gerai veikiančią sistemą?

Mykolas: Oho! Perskaitėte ištįsą paskaitą apie ES pranašumus. Iš tiesų, kai kalbame apie reformas, derėtų turėti tai omenyje. Jūs visiškai teisus – ES turi daugybę pranašumų ir neblogai atlieka valstybių skirtas užduotis. Tačiau turbūt vis dėlto sutiksime, kad tobulumui ribų nėra. Tai, ką minėjote, ES galėtų darytų dar geriau ir veiksmingiau.

Taip, dabar įvairiems projektams galima gauti visai solidžią finansinę paramą, tačiau kiek biurokratinio ne kiekvienam suprantamo darbo su tuo susiję!

Taip, galima laisvai keliauti ir įsidarbinti, bet tuo sėkmingai naudojasi ne tik žingeidus jaunimas ar geresnio uždario ieškantys darbuotojai, bet ir narkotikų prekeiviai, prostitucijos „verslininkai“ ir kitokie kriminaliniai elementai. Taip, mūsų užsienio ir saugumo politika yra visiškai savarankiška. Galime savo interesams atstovauti kaip sugebame ir išmanome. Bet ar nebūtų lengviau, jeigu mus suprastų ir remtų visa ES, kaip ir mes savo ruožtu remtume kitas Sąjungos valstybes ir padėtume joms?

Kaip matote, nors jums ES patinka tokia, kokia yra, bet akivaizdu, kad ji dar gali būti patobulinta, pagerinta. Štai taip turbūt ir reiktų suprasti Lisabonos sutarties nuostatų esmę.

Kęstutis: Tai gal tuomet konkrečiau pasakytumėte, kaip vis dėlto Lisabonos sutartis keičia ES ir valstybių santykius? Sąjungai suteikiama daugiau galių, o valstybių kompetencija mažėja? O gal priešingai?

Mykolas: Geras klausimas! Norėčiau prisiminti 2002–2003 metais vykusį ir Sutartį dėl Konstitucijos Europai parengusį Europos ateities konventą, kuriame buvo svarstomas ir šis klausimas. Konventui ES valstybių vadovai, be kita ko, iškelė ir uždavinį aiškiai atskirti Sąjungos ir valstybių kompetenciją.

Mat, jeigu pažvelgsite į tuomet galiojusias Europos Sąjungos ir Europos Bendrijų steigimo sutartis, jose rasite gana ilgą ir įspūdingą sąrašą darbų, kuriuos valstybės paveda atlikti ES. Tačiau tose pačiose sutartyse nerasite, kad būtų aiškiai pasakyta, kur pasibaigia valstybių kompetencija ir prasideda ES teisės aktų reguliuojama erdvė.

Vis dėlto, kadangi ES veikia ilgą laiką, jau yra susiklosčiusi tam tikra darbu ir kompetencijos pasidalijimo praktika. Vadovaujantis sveiku protu daugmaž buvo aišku, ką turi ir ko neturi daryti ES. Ji turi daryti tai, ką jai paveda valstybės, o valstybės jai paveda tai, ko pačios negali atlikti veikdamos pavieniui. Pavyzdžiui, jeigu jau buvo nutarta kurti bendrąją rinką, laikytis bendros prekybos politikos, įsivesti bendrus pinigus, panaikinti vidaus sienas tarp valstybių, tai suprantama, kad šiuos darbus reikia pavesti ES. Bet visus kitus darbus, savaime suprantama, dirba pačios valstybės.

Vis dėlto tai buvo tikrai nusistovėjęsi praktika, bet ne teisiškai įtvirtinta norma. Todėl per Konvento diskusijas visi Sąjungai skirti uždaviniai buvo suskirstyti į tris grupes:

- uždaviniai, už kurių vykdymą yra atsakinga išimtinai ES, t. y. tai, ko pavienės valstybės iš esmės negali įgyvendinti ir paveda tai daryti Sąjungai (pvz., užtikrinti bendrą prekybos politiką su trečiosiomis šalimis arba bendrų pinigų cirkuliaciją);
- uždaviniai, atsakomybę už kurių atlikimą dalijasi ir ES, ir valstybės. Į šią grupę patenka, ko gero, daugiausia uždavinių, pradedant bendrosios rinkos reguliavimu ir baigiant „didžiąja“ užsienio ir saugumo politika. O kad būtų aišku, kas ką konkrečiai turi daryti, veikia vadinamasis subsidiarumo (arba papildomumo) principas, pagal kurį ES veikia tik tada, kai išskeltus tikslus gali pasiekti lengviau ir veiksmingiau negu pavienės valstybės;
- uždaviniai, kuriuos turi atlikti valstybės, o ES pagal galimybes jas remia. Šiuo atveju turimos omenyje įvairios ES programos ir projektai. Ryškiausias pavyzdys – visiems gerai žinoma studentų mainų programa Erasmus, kuri sudaro galimybę gerai besimokantiems studentams semestrą ar du studijuoti kitų ES šalių universitetuose.

Įdomu pažymėti, kad diskutuojant Konvente buvo ne tik įtvirtinta jau susiklosčiusi praktika, bet ir svarstyta, ar nereikėtų keisti ir tobulinti jau nusistovėjusio „darbo pasidalijimo“. Bet galiausiai buvo nuspręsta kompetencijos ir uždavinių padalijimo srityje iš esmės nieko nekeisti, tikrai viską užrašyti ir išdėstyti aiškiau ir tiksliau negu iki šiol.

Štai taip buvo sutarta Konvente, taip buvo užrašyta ir Sutartyje dėl Konstitucijos Europai. Galiausiai ši nuostata buvo perkelta ir į Lisabonos sutartį.

Kęstutis: Tai bent! Vadinasi, Lisabonos sutartis nė kiek nekeičia nei jau nustatytų valstybių ir ES santykių, nei pagrindinių ekonominės integracijos pasiekimų? Tai kodėl tuomet ji yra „reformų“ sutartis?

Mykolas: Ogi būtent reformų! Reformų, o ne revoliucinių pakeitimų sutartis! Lisabonos sutartyje lieka jau prieš trisdešimt metų, dar prieš baigiant kurti bendrąją rinką, susiformavęs ES ir valstybių galių pasidalijimo balansas. Iš esmės lieka nepakitęs santykis tarp ES išimtinės kompetencijos ir ES bei valstybių bendros kompetencijos. Bet kartu į esamą struktūrą yra įterpta kai kurių naujų nuostatų, beje, labai reikšmingų ir Lietuvai.

Kęstutis: Labai įdomu. Gal galite šiek tiek konkrečiau?

Mykolas: Visai paprastai. Kad būtų aiškiau, iš visų naujovių išskirčiau Lietuvai ypač aktualią energetikos sritį. Energetika, kaip žinoma, priskirtina ES ir jos valstybių bendrai kompetencijai. Tai reiškia, kad ES veikia tik tuomet, kai valstybės vienos nesusidoroja su šios srities uždaviniais. Ši principinė nuostata iš esmės nesikeičia, tačiau Lisabonos sutartyje numatyta, kad ES vaidmuo šioje srityje

bus daug svarbesnis negu iki šiol, nes jai bus pavesta užtikrinti energijos tiekimo saugumą, skatinti taupyti energiją ir sujungti valstybių energetikos tinklus. Manau, kad ir be papildomų paaiškinimų suvokėte, kaip Lietuvai paranku, kad tokius įpareigojimus valstybės suteikė Sąjungai. Mūsų energetinis saugumas, išliekant priklausomybei nuo vieno naftos ir dujų tiekėjo, yra pernelyg trapus ir lengvai pažeidžiamas, todėl ES parama tiekimų saugumui yra strategiškai svarbi. Energetikos tinklų sujungimas vėlgi pati opiausia mūsų problema. Lietuva per keliolika nepriklausomybės metų dėl sunkiai suprantamų priežasčių taip ir neįstengė sujungti savo elektros tinklų su Lenkijos ir visos Europos tinklais. O dabar atsiranda vilčių, kad, į procesą įsitraukus ES institucijoms, ledai vis dėlto pajudės.

Žinoma, naujos nuostatos dėl energetikos – tai tik vienas labai ryškus pavyzdys. Dabar tiesiog nėra laiko ir galimybių išsamiai aptarti naujovių, numaty-

tų teisingumo ir vidaus reikalų srityje, kurioje pagal naujas nuostatas teisėsaugos institucijos galės glaudžiau bei veiksmingiau bendradarbiauti ir užtikrinti, kad nusikaltėlių galimybės išvengti atsakomybės pasprukus į kitą ES šalį taps akivaizdžiai menkesnės, be to, sumažės gausybė dabartinių procedūrų, sunkinančių teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą.

Kęstutis: Tad, jeigu teisingai supratau, Lisabonos sutartis ne keičia nusistovėjusį įgaliojimų balansą, o tik patikslina kai kuriuos ES įgaliojimų aspektus?

Mykolas: Būtent aspektus. Nors, kaip matyti, jei kalbėsime apie energetiką, gana reikšmingus aspektus. Šiaip ar taip, kad ir kaip vertintume ES ir valstybių kompetencijos permainas, jos iš esmės nekeičia nei Sąjungos pobūdžio, nei pagrindinių tikslų. Todėl, jeigu jau Lietuvoje esame patenkinti tuo, ką ES daro, galime būti ramūs, kad šiuo požiūriu Lisabonos sutartis permainų į bloga nežada, greičiau priešingai.

Todėl norėčiau dar kartą pažymėti, kad iš esmės tiek Sutartyje dėl Konstitucijos Europai, tiek Lisabonos sutartyje pačios svarbiausios reformos yra susijusios ne su tuo, ką ES turi veikti arba ko ji neturi daryti. Dėl to visi jau yra sutarę daug anksčiau. Pagrindinis klausimas buvo kitoks. Šia reforma pirmiausia siekta patobulinti ES veikimą, kad jai iškelti uždaviniai būtų sprendžiami ir demokratiškiau, ir veiksmingiau. Kitaip tariant, ši reforma turėjo iš esmės patobulinti ES veikimą, jos sprendimų priėmimo sistemą.

Kęstutis: Taip, dabar man gerokai aiškiau. Tačiau institucinė reforma – sudėtingas reikalas, todėl aptarkime ją kitąsyk.

Trečiasis pokalbis

Apie Europos Parlamentą ir tiesioginę demokratiją

Kęstutis: Praėjusį kartą sutarėme tęsti pokalbį ir daugiau dėmesio skirti Lisabonos sutartyje numatytoms ES institucijų permainoms. Kadangi institucijos ir sprendimų priėmimas yra painus dalykas, siūlyčiau kalbą apie tai supaprastinti. Kaip žinoma, kiekvienos valstybės valdžios institucijos paprastai yra skirstomos į įstatymų leidžiamąją valdžią ir vykdomąją valdžią. Paprastai demokratinėse valstybėse įstatymus leidžia parlamentai, o juos vykdo valstybės vadovai ir vyriausybės.

Suprantu, kad ES nėra valstybė, todėl tokią schemą jai taikyti galima tik su išlyga. Bet aiškumo dėlei padarykime tokią išlygą. Ar jums taip tiktų?

Mykolas: Taip, jums šovė į galvą labai gera mintis. Norint perprasti institucinės reformos esmę, tokia analogija puikiai tinka. ES tikrai nėra valstybė. Bet niekas nesiginčija dėl to, kad ji vis dėlto yra labai savita politinė sistema, sudaranti

Lietuvoje išrinkti 2009–2014 metų kadencijos Europos Parlamento nariai

Laima Liucija
Andrikienė

Zigmantas
Balčytis

Vilija
Blinkevičiūtė

Leonidas
Donskis

Juozas
Imbrasas

Vytautas
Landsbergis

Radvilė
Morkūnaitė-
Mikulėnienė

Rolandas
Paksas

Justas Vincas
Paleckis

Algirdas
Saudargas

Valdemar
Tomaševski

Viktor
Uspaskich

galimybę nepriklausomoms valstybėms ne tik derėtis, bet ir priimti įstatymus, kurie iškart jose ir įsigalioja.

Kęstutis: Tai gal pirmiausia pakalbėkime apie įstatymus leidžiančias, arba, kaip dabar sakoma, teisėkūros, institucijas?

Mykolas: Tada priminsiu, kad ES teisėkūros procese galutinius sprendimus priima dvi pagrindinės institucijos – Europos Parlamentas, kurį sudaro tiesiogiai ES piliečių išrinkti atstovai, ir Ministrų Taryba, kurią sudaro ES valstybių vyriau-

sybių atstovai. Istorškai taip jau susiklostė, kad su kiekviena reforma Europos Parlamentas darėsi vis svarbesnis ir įtakingesnis, o Tarybos galios, kurios ir taip visada buvo labai didelės, tebūdavo modifikuojamos, per daug jų nekeičiant. Ne išimtis šiuo požiūriu ir Lisabonos sutartis. Viena įdomiausių naujovių ta, kad, kitaip, negu yra dabar, Europos Parlamento politinė sudėtis turės įtakos renkant Europos Komisijos pirmininką: jis turės būti tos pačios politinės pakraipos, kaip ir Europos Parlamento dauguma.

Anksčiau sakydavome, kad ES viską sprendžia valstybės, veikiančios per Tarybą, Europos Parlamentas tik tam tikrose srityse turi balso teisę ir su juo

privalu pasitarti, o dabar yra taip, kad, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Europos Parlamentas tampa beveik lygiaverte Tarybai teisėkūros institucija ir jos abi sudaro daugeliui demokratiškos valstybių būdingą dvejų rūmų teisėkūros sistemą. Lisabonos sutartis netgi įveda sąvoką „įprasta teisėkūros procedūra“. Ir tikrai išimtiniais atvejais bus taikoma ankstesnė procedūra, kuri dabar bus vadinama „specialia teisėkūros procedūra“. Galėčiau dar ilgai kalbėti apie įvairius teisėkūros niuansus, bet gal kol kas sustokime, antraip nebaigsime šnekos iki vakaro.

Kęstutis: Taip, tikrai, nesileiskime į vingrias teisinės subtilybes. Aš taip pat manau, jog gerai, kad Europos Parlamento galimybės ir įtaka didės. Papildoma atsvara vykdomajai valdžiai, parlamentinės kontrolės mechanizmas ir viešų debatų forumas niekada nepakenks demokratijai. Sutinku, kad tai bus naudinga ir Lietuvai.

O kaip keičiasi kita teisėkūros institucija – Ministrų Taryba? Dėl jos veikimo taisyklių pakeitimo, rodos, vyko patys karščiausi ginčai?

Mykolas: Taip, apie Tarybą reikėtų pakalbėti plačiau. Bet prieš pradėdamas šią kalbą dar norėčiau atkreipti dėmesį į dvi labai svarbias su Europos Parlamentu ir teisėkūra susijusias naujoves, kurias įdiegia Lisabonos sutartis.

Pirmoji naujovė ta, kad pagal šią sutartį į Europos teisėkūrą turėtų būti labiau įtrauktas ne tik Europos Parlamentas, bet ir nacionaliniai parlamentai. Gyvenimas yra gana painus ir ne visada galima iškart aiškiai pasakyti, kokių lygmeniu – Europos ar valstybės – vieną ar kitą problemą galima geriau bei veiksmingiau išspręsti ir sureguliuoti. Todėl Lisabonos sutartyje numatyta, kad tokiais atvejais kompetenciją dalijasi ES ir valstybės, o kai ne visai aišku, kaip padaryti geriau, Europos įstatymo projektas svarstyti turėtų keliauti ne tik į

Europos Parlamentą ir Tarybą, bet ir į valstybių parlamentus, tarp jų ir į mūsų Seimą. Atitinkamai mūsų Seimas ir kitų šalių parlamentai, jeigu norės, turės per aštuonias savaites tą klausimą apsvarstyti ir pareikšti savo nuomonę. Ir jeigu Europos įstatymo projektui nepritaro daugiau kaip trečdalis valstybių parlamentų, jis bus persvarstytas arba jo išvis bus atsisakyta.

Kęstutis: Keistoka naujovė. Iš pirmo žvilgsnio man tai atrodo kaip žingsnis atgal, savotiška dezintegracija. Mano nuomone, racionaliau būtų aiškiai pasidalyti, ką daro nacionaliniai parlamentai ir ką – Europos Parlamentas. O dabar bus tikra maišalynė. Ar mūsų Seimas, ir taip nebaigiantis aibės darbų ir priverstas nuolat pratęsti sesijas, pajėgs dar ir Europos įstatymus svarstyti, juos nuodugniai nagrinėti? Prognozuočiau, kad šioje srityje jis bus gana pasyvus.

Mykolas: Jūsų abejonės ne be pagrindo, ypač turint omenyje lietuviško parlamentarizmo realijas. Vis dėlto nepritarčiau jūsų nuomonei ir pasiremsiu dviem argumentais. Pirma, nebūtina dėl kiekvieno įstatymo projekto reikšti nacionalinio parlamento nuomonę. Kiek ES šalių parlamentarai domisi Europos teisėkūra, priklauso nuo susiklosčiusių tradicijų ir nuo parlamento narių aktyvumo. Pavyzdžiui, Danijoje tuo tradiciškai ypač domimasi, todėl šios šalies vyriausybė negali nė krustelėti be savo Folketingo pritarimo. O štai Prancūzijos ar Italijos parlamentai tuo beveik nesirūpina. Lietuvoje tradicijos dar tik formuojasi.

Kitas argumentas tas, kad ši naujovė bus dar vienas papildomas saugiklis ir svertas, suteiksiąs valstybėms papildomą galimybę kontroliuoti Europos integracijos procesą ir užtikrinti, kad priimami sprendimai būtų kuo nuodugniau apsvarstyti.

Kęstutis: Aišku. Kokią dar teisėkūros naujovę nustato Lisabonos sutartis?

Mykolas: Antroji naujovė turėtų patikti tiems, kurie tiki piliečių iniciatyvos prasmingumu ir pripažįsta tiesioginės demokratijos teikiamus pranašumus. Tai galimybė Europos įstatymo projektą siūlyti ne Komisijai, bet iniciatyviems piliečiams, kurie surinktų vieną milijoną rėmėjų parašų.

Kaip žinoma, šiuolaikinės valstybės yra valdomos ne remiantis tiesiogine demokratija, bet per atstovaujamosios demokratijos institucijas. Tačiau negalima sakyti, kad tiesioginė demokratija yra visiškai išstumta. Tokia tiesioginės demokratijos priemonė kaip referendumas yra plačiai naudojama svarbiausiems politiniams klausimams spręsti. Tik piliečių referendumai ir užkirto kelią Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai įsigaliooti.

Todėl manyčiau, kad tokios tiesioginės demokratijos priemonės kaip piliečių iniciatyvos teisė įrašymas į Lisabonos sutartį suteikia piliečiams puikią galimybę pasakyti ne tik „ne“, bet ir – visų pirma – ko jie iš tikrųjų nori.

Kęstutis: Tikrai įdomu ir nauju. Kol kas Europoje to nebuvo. Regis, buvo galima tikrai rašyti peticijas ir skųstis Europos ombudsmenui, o štai dabar bus galima netgi teikti pasiūlymus. Bet vienas milijonas parašų – ar ne per didelis reikalavimas? O iš kelių valstybių turės būti surinkti tie parašai?

Mykolas: Nemanau, kad tas reikalavimas per didelis. Vienas milijonas – tai tikrai nedaug, tik 0,2 procento dabartinės ES gyventojų. Dėl valstybių skaičiaus Lisabonos sutartyje aiškios nuostatos nėra. Pasakyta, kad tas milijonas turėtų būti iš „pakankamai reikšmingos valstybių narių dalies“. Dėl to atskirai dar turės nuspręsti Europos Parlamentas ir Taryba.

Kęstutis: Tuomet atrodo, kad nėra jokio pagrindo ir prasmės prieštarauti šiai naujovei.

Bet pagaliau pakalbėkime apie Ministrų Tarybą.

Mykolas: Gerai, tik siūlau padaryti pertrauką ir įsipilti karštos kavos.

Ketvirtasis pokalbis

Apie dvigubą daugumą

Kęstutis: Kiek žinau, dėl Tarybos reformos vyko kuo karščiau ginčai, o pati sutartis ne kartą, kaip sakoma, kabojo ant plauko. Todėl labai norėčiau iki galo išsiaiškinti, kaip keičiasi Lietuvos padėtis. Juk iki šiol Taryboje, pagrindinėje ES sprendimus priimančioje institucijoje, Lietuva buvo lygi su kitomis valstybėmis visais atvejais, sprendžiant jautrius politikos ir saugumo klausimus. Čia galioja vieningo balsavimo taisyklė. Šiuo atžvilgiu esame gana įtakingi ir apsaugoti nuo netikėtumų.

Tuo tarpu bendrosios rinkos reguliavimo atvejais, kai sprendimai priimami ne vieningai, bet kvalifikuota balsų dauguma, yra kitaip. Šiuo atveju pagal Nicos sutartį Lietuvai priklausė 7 balsai iš 345. Iš pirmo žvilgsnio – visai nedaug, bet jeigu pažiūrėsime įdėmiau, tai pagal Nicos sutartį mažesnės valstybės gavo palyginti daugiau balsų negu didžiosios valstybės. Jeigu tuomet nebūtų buvę atsižvelgta į valstybių dydį ir 345 balsai visiškai proporcingai būtų buvę pada-

lyti 27 valstybėse gyvenantiems 490 milijonų gyventojų, būtų išėję taip, kad vienas balsas lygus apie 1,4 milijono gyventojų. Tuomet Lietuvai būtų tekę 2 arba geriausiai atveju 3 balsai. Taigi galima sakyti, kad ir šiuo atžvilgiu dabartinė sistema Lietuvai buvo visai paranki.

O kaip naujoji sutartis? Ar ji šiuo požiūriu bus naudinga Lietuvai?

Mykolas: Su malonumu patvirtinu, kad taip. Visų pirma niekas nesikeičia dėl sprendimų priėmimo užsienio ir saugumo politikos klausimais. Čia ir toliau galioja visų valstybių lygybės principas. Nors ir buvo svarstoma, kad būtų gerai ir ES galėtų veiksmingiau veikti, jeigu visi sprendimai būtų priimami balsų dauguma, tačiau šie pasiūlymai nesulaukė palaikymo. Kaip žinoma, neparėmė jų ir Lietuva. Nors, pažvelgus atidžiau, matyti, kad balsų vieningumas ne visada gerai. Tai lazda su dviem galais, nes jeigu norime veiksmingos ES, tai kol kas to

negalime tikėtis. Kol sprendimų priėmimui sustabdyti pakaks vienos valstybės veto, nieko gero nebus. Gerai žinome, kaip Lenkijos ir Lietuvos valstybės likimą paveikė tuomet galiojusi liberum veto teisė. ES, žinoma, dėl to nežlugs, tačiau jeigu nepavyks susitarti, jos neveiksnumas bus garantuotas.

Taip pat nevienareikšmiškai vertinčiau ir daugumos balsavimo Taryboje pasikeitimą. Iš principo dabar įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, kai bus sprendžiami su bendrosios rinkos reguliavimu susiję klausimai, tai vietoj painios ir sudėtingos balsų sistemos, pagal kurią kiekvienai valstybei, kaip kokiam akcininkui, priklauso tam tikras skaičius balsų, bus naudojama visiškai paprasta ir skaidri, „dvigubos daugumos“ sistema. Sprendimui priimti reikės 55 procentų valstybių pritarimo. Kol Sąjungoje yra 27 valstybės, būtų reikalaujama, kad sprendimą paremtų 15 iš jų. Tai būtų pirmoji dauguma. O antroji dauguma – šiose valstybėse turi gyventi ne mažiau kaip 65 procentai ES gyventojų (šiandien tai būtų apie 318,5 milijono iš dabartinių 490 milijonų). Kitaip tariant, valstybių turėtus balsus pakeis jų gyventojų skaičius.

Jei skaičiuojame tik aritmetiškai, sužinome, kad Lietuva, kaip ir kitos mažesnės valstybės, šiek tiek pralošia. Turint 3,3 milijono gyventojų, nėra ko tikėtis daryti didelę įtaką. Nors, tiesą sakant, ir tie 7 balsai nėra įspūdinga, jei lyginant su tuo, ką gauname mainais. O mainais gauname aiškesnę ir skaidresnę sprendimų priėmimo sistemą bei galimybę naujas valstybes į ES priimti kiekvieną kartą nerengdami sudėtingų derybų dėl balsų persikirstymo.

Pačios derybos dar nieko – daug blogiau, jeigu susitarti nepavyksta, tuomet stringa apskritai visas procesas. Todėl kartą ir visiems laikams nustačius sprendimų priėmimo taisykles, nebeliks pavojaus beviltiškai įstrigti.

Štai taip ir aiškiau, kodėl ir mes, ir kitos ES valstybės su tuo pakeitimu sutiko ir pripažino, kad dar Europos ateities konvento pateiktas siūlymas buvo gana pamatuotas.

Kęstutis: Šį kartą vis dėlto būčiau linkęs dar pasiginčyti. Atsakykite tiesiai – Lisabonos sutartis sumažino ar padidino Lietuvos įtaką priimant sprendimus balsų dauguma? Man atrodo, kad sumažino, nes dabar vietoje 7 balsų turėsimę palyginti mažiau.

Mykolas: Taip, žvelgiant tik aritmetiškai, jūs teisus. Tačiau nereikėtų apsiriboti tokiu siauru požiūriu. Šiaip ar taip, Lietuvos „aritmetinė“ įtaka yra nedidelė. Todėl svarbiausias interesus turėtų būti ne dar bent kiek padidinti ją ar bet kokia kaina išlaikyti ją nepakitusią. Mūsų pagrindinis interesas – veikianti ir veiksminga ES, kurios nariais tapome. Susitarimas ir veikianti Sąjunga yra svarbiau negu keliomis šimtosiomis didesnė ar mažesnė vadinamoji įtaka.

Reikia pastebėti, kad tokia pat logika vadovavosi ne tik Lietuva, bet ir kitos mažesnės ES valstybės, kurios, kaip ir mes, dėl to nepradėjo smulkmeniškai derėtis.

Kęstutis: Lietuva ir kitos mažesnės valstybės dėl to nesiderėjo. Tą galima suprasti. Bet juk visai priešingai elgėsi mūsų kaimynai lenkai? Kodėl mes jų nepalaikėme?

Mykolas: Mūsų kaimynus lenkus galima suprasti. Jiems pokytis dėl Lisabonos sutarties daug skausmingesnis negu mums. Pagal Nicos sutartį jie Taryboje turėjo 27 balsus. Tai buvo tik dviem balsais mažiau negu Vokietijos 29 balsai. Bet, pripažinkite, kad tai yra tikrai didelė disproporcija. Juk Vokietijoje gyvena dukart daugiau gyventojų negu Lenkijoje. Vokietijos ekonominis pajėgumas ir įnašas į ES biudžetą yra netgi kelis kartus didesnis negu Lenkijos. Todėl ši disproporcija niekaip nesuderinama su reforma, kurios tikslas – skaidrus ir teisingas sprendimų priėmimas.

Bet, kaip sakiau, lenkus galima suprasti. Jeigu jiems jau atiteko tiek daug balsų, tai dabar jų taip lengvai neatiduos. Bet kartu jie pateko į savotišką izoliaciją, nes, kaip jau minėjau, kitos šalys lenkų nepalaikė. Vienintelė Ispanija, kurios pozicija buvo tokia pat, kaip Lenkijos, iš pradžių ją rėmė, bet, viską gerai apsvačiusi, pakeitė savo nusistatymą. Ispanams, kaip ir mums bei daugeliui kitų, pasirodė, kad susitarimas ir sėkminga reforma yra svarbiau negu tie keli balsai.

Tačiau Lenkijos valdžia buvo užsispyrusi ir nenorėjo siekti kompromiso. Lenkai reikalavo, kad naujojoje sprendimų priėmimo sistemoje jų valstybei būtų palikta tokia pat neproporcingai didelė balsų dalis. Tačiau kitos šalys nė nemanė nusileisti. Galiausiai, per 2007 metų spalio mėnesio Europos vadovų susitikimą atrodė, kad sutartis žlugs. Prancūzijos ir Vokietijos vadovai jau siūlė tokiu atveju izoliuoti Lenkiją ir sutartį pasirašyti 26 valstybėms, paliekant Lenkijai galimybę sugrįžti į ES, kai pakeis savo nuomonę.

Bet, laimė, šitokio scenarijaus pavyko išvengti. Ir ne kieno nors kito, o Lietuvos Prezidento dėka ir diplomatijos pastangomis. Mūsų Prezidentas Valdas

© Antoine Gaussen (IP-Medias) nuotr.

Lietuvos Respublikos
Prezidentas Valdas Adamkus

Adamkus ėmėsi būti tarpininku tarp Lenkijos ir Vokietijos su Prancūzija. Po kelių valandų intensyvių derybų buvo pasiektas kompromisas. Sutarta naują – dvigubos daugumos – balsavimo Taryboje tvarką įgyvendinti ne iškart, kai įsigalios Reformų sutartis, bet nuo 2014 metų lapkričio 1 dienos, paliekant galimybę jos taikymą dar atidėti iki 2017 metų kovo 31 dienos.

Reikėtų pažymėti, kad šis Lietuvos diplomatijos pasiekimas sulaukė puikaus įvertinimo ir pripažinimo Europoje. Mūsų Prezidentas dienraščiui „European Voice“ skaitytojų buvo išrinktas Europos 2007 metų politiku. Šiaip ar taip, jo pastangomis buvo rastas kompromisas ir išgelbėta sutartis. Todėl galima sakyti, kad Lisabonos sutartis yra ir mūsų diplomatinė pastanga vaisius.

Kęstutis: Iš tikrųjų mūsų beatsikuriančiai šaliai tai didelis pasiekimas, jeigu lyginant su balsų skaičiaus pasikeitimu. Tikrai stebiuosi, kad jau spėjau visai pamiršti. Mūsų žiniasklaida tą pasiekimą menkai aptarė. Dabar pamenu, kad, regis, „Panoramoje“ buvo parodytas tik trumpas reportažas apie tai. O juk norėtusi, kad Lietuvos žmonės apie tokius pasiekimus daugiau ir išsčiau sužinotų iš žiniasklaidos ir galėtų didžiulius bei pasijusti, kad prisideda prie bendros Europos kūrimo.

Bet grįžkime prie Lisabonos sutarties. Nors Lietuvos diplomatija derybose puikiai pasirodė, koks rezultatas? Vis dėlto po reformos, po pereinamojo laikotarpio, 2017 metais galų gale didžiųjų valstybių įtaka padidės, nes juk balsai persiskirsto jų naudai, o mažesnės valstybės, ir taip neįtakingos, liks su dar mažesniu kraičiu? Taigi, kaip sakoma, būkim vargšai, bet teisingi. Mums Lisabonos sutartis šiuo požiūriu nieko gero neduos?

Mykolas: Štai dabar norėčiau su jumis pasiginčyti. Visų pirma dėl įtakos. Ją lemia ne vienas ar kitas balsas, bet aktyvumas ir gebėjimas padėti visiems su-

sitarti. Juk puikų Lietuvos pasirodymą per derybas nulėmė ne tie 7 balsai, o visai kiti veiksniai.

Na, o jėdėmiau nagrinėjant jūsų teiginį, kad didžiosios valstybės pasidarys dar įtakingesnės, reikėtų turėti omenyje, kad ir šiandien jos yra labai įtakingos. Ir vėlgi ne formalūs balsai tai lemia.

Pagaliau net jeigu skaičiuosime tik aritmetiškai, balsų perskirstymas nėra niekaip nepažeidžia pagrindinio ES principo – kad ir sprendimus priimant balsų dauguma arba vien didžiosios, arba vien mažosios valstybės negalėtų primesti savo valios. Juk sprendimui priimti reikalinga dviguba dauguma – ir valstybių, ir gyventojų. Didžiosios valstybės susitarusios gali surinkti reikalingą gyventojų skaičių, bet joms trūks pritariančiųjų valstybių. Atvirkščiai mažosios valstybės gali lengvai surinkti reikalingą valstybių skaičių, bet joms trūks gyventojų. Taigi bet kurio atveju reikės tartis. Galiausiai užteks tikrai keturioms valstybėms susitarti ir užsispirti, ir sprendimas bus blokuotas.

Kęstutis: Ką gi, atrodo, jums pavyko mane įtikinti. Taigi apibendrinkime – ar sutinkate, kad įsigaliojusi Lisabonos sutartis įtvirtina veiksmingesnę ir leidžiančią į ES lengvai priimti naujus narius sprendimų priėmimo sistemą? Lietuvai šis pakeitimas kaip nors iš esmės neatsilieps. Jeigu nepaisysime to, kad bus patenkintas, ko gero, pagrindinis mūsų interesas – siekti, kad ES būtų ir veikianti, ir veiksminga. Na, o tai, kad „užsidirbome taškų“ per derybas, neabejotinai išeis mums į naudą.

Mykolas: Visiškai sutikčiau su tokia jūsų išvada. Manau, kad dabar galime padaryti pertrauką, pailsėti, o paskui tęsime diskusiją ir aptarsime Lisabonos sutartyje numatytas vykdomosios valdžios institucines permainas.

Penktasis pokalbis

Apie Europos Sąjungos „prezidentą“ ir „užsienio reikalų ministrą“

Mykolas: Iš tikrųjų balsų paskirstymas Taryboje priimant sprendimus kvalifikuota balsų dauguma buvo pats sunkiausias klausimas. Dėl jo teko derėtis iki paskutinės minutės. Tačiau be šio pakeitimo Lisabonos sutartyje yra numatyta ir daugiau institucinių permainų. Viena svarbiausių naujovių, kuri turėtų gerokai pakeisti visos ES įvaizdį, – tai naujos pareigybės ir nauji pareigūnai, būtent Europos Vadovų Tarybos pirmininkas ir vyriausiasis užsienio reikalų ir saugumo politikos įgaliotinis.

Kęstutis: Ar čia nebus tos pačios pareigybės, kurios buvo numatytos ir suderėtos įsteigti dar pagal Sutartį dėl Konstitucijos Europai?

Herman van Rompuy ir Catherine Ashton

Mykolas: Visiškai teisingai. Pirmasis pareigūnas, Europos Vadovų Tarybos pirmininkas, buvo numatytas ir Sutartyje dėl Konstitucijos Europai.

Kęstutis: Vadinasi, dabar, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Europos Vadovų Tarybai, kurioje kelis kartus per metus renkasi ES valstybių prezidentai arba ministrai pirmininkai, pirmininkaus jau nebe tuo metu pirmininkaujančios valstybės vadovas, bet specialus pareigūnas?

Mykolas: Taip.

Kęstutis: Bet tuomet jis turėtų būti labai gerai žinomas, autoritetingas ir patyręs asmuo, nes vadovauti Tarybai, kurioje posėdžiauja ES valstybių lyderiai – prezidentai ir ministrai pirmininkai, tikrai ne bet kas galėtų. Antraip kas jo išvis klausytų?

Mykolas: Ko gero, taip. Aš įsivaizduoju, kad tokias pareigas galėtų eiti Europoje gerai žinomas politikas, prieš tai pats buvęs kurios nors ES valstybės prezidentu arba ministru pirmininku ir kaip nors kitaip prisidėjęs prie Europos integracijos pažangos. Prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai, Europos spaudoje jau buvo aptariamos galimos kandidatūros. Tarp jų – buvęs Jungtinės Karalystės ministras pirmininkas Tony Blairas. Bet galiausiai Europos Vadovų Taryba nutarė šias pareigas siūlyti užimti Belgijos ministrui pirmininkui Hermanui van Rompuy.

Kęstutis: Vadinasi, dabar, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, ES turės prezidentą?! O kaip tuomet jis bus renkamas? Ar bus tiesioginiai rinkimai?

Mykolas: Vadinti šį naują pareigūną ES prezidentu galbūt ir galima, bet tik neoficialiai, nes iš tikrųjų jis labai mažai kuo bus panašus į mums įprastus valstybių prezidentus. Šis pareigūnas bus labai priklausomas nuo kitų Europos Vadovų Tarybos narių, kurie patys jį ir išrinkt. Ir išrinkt gana trumpam – dvejų su puse metų kadencijai, jis galės būti tik vieną kartą perrinktas. Apie kokius nors tiesioginius rinkimus būtų galima galvoti tik, jeigu ES būtų valstybė. Bet, kaip žinoma, iš tikrųjų taip nėra ir bent kol kas nebus.

Iš tikrųjų jis yra tik Europos Vadovų Tarybos pirmininkas, ne daugiau. Bet, žinoma, vadovavimas tokiai reikšmingai institucijai neabejotinai suteiks jam tam tikrą politinę padėtį. Ypač tai pajusime bendraudami su ES nepriklausančiais partneriais. Bet nemanau, kad šis pareigūnas galės jaustis esąs viršesnis už ES valstybių ir vyriausybės vadovus. Jam teks būti labiau tarpininku ir parlamentaru, derinančiu įvairių lyderių ir jų šalių interesus. Aš įsivaizduoju, kad tai turėtų būti gana sunkus ir alinantis darbas.

Manychiau, kad ši aplinkybė ir nulėmė būtent van Rompuy kandidatūros pasirinkimą. Pusiau juokais, pusiau rimtai yra sakoma, kad Belgijos ministro pirmininko darbas yra, ko gero pats sunkiausias Europoje, nes virš Belgijos valstybės kaip koks Damoklo kardas nuolat kabo skilimo pavojus. Todėl politiniams lyderiams tenka nuolat demonstruoti neeilinius gebėjimus balansuoti ir rasti kompromisą tarp dviejų dažnai nesutariančių, bet bendrą valstybę sudarančių flamandų ir valonų bendruomenių. Pabuvęs Belgijos ministru pirmininku ponas van Rompuy yra gerai pasirengęs ir sunkiam darbui Europos Vadovų Taryboje.

Kęstutis: Aišku. Vadinasi, dabar ES įgijo labiau simbolinį prezidentą, tačiau, šiaip ar taip, tai jau konkretus asmuo, dirbantis vien šį darbą. Gal ir gerai, kad jis pakeis anksčiau po pusmetį Europos Vadovų Tarybai paeiliui vadovavusius pirmininkaujančių šalių lyderius. Tikėkimės, kad tai bus naudinga, nes, akivaizdu, jog valstybių lyderiai iki šiol iš esmės mažai tegalėjo rūpintis Europos reikalais, kadangi niekas jų neatleido nuo pagrindinio darbo – vadovavimo savo šaliai. O kokių naujovių atsiranda įsteigus kitą pareigybę, rodos, Europos užsienio reikalų ministro?

Mykolas: Dėl antrojo naujo pareigūno reikėtų šį bei tą patikslinti. Sutartyje dėl Konstitucijos Europai iš tikrųjų buvo numatyta įsteigti Europos užsienio reikalų ministro pareigybę, bet dabar sutarta pakeisti tos pareigybės pavadinimą. Lisabonos sutarties projekto rengėjai ir derybininkai manė, kad vyriausiojo įgaliotinio pavadinimas bus tikslesnis, nes tradiciškai ministro pareigybės pavadinimas siejamas su pagrindine valstybių vykdomosios valdžios institucija – vyriausybe. Ministras paprastai (nors nebūtinai) vadinami

ministrų kabineto nariai, tačiau ES nėra valstybė, todėl ir ministrų (kaip, beje, ir prezidentų) joje neturėtų būti.

Kęstutis: Bet tuomet būtų įdomu grįžti kiek atgal. Jeigu „ministras“ – ne visai tikslus pavadinimas, kodėl jis vis dėlto buvo pasirinktas Sutartyje dėl Konstitucijos Europai? Argi nereikėjo tos pareigybės iškart pavadinti vyriausiojo įgaliotinio pareigybe?

Mykolas: Dabar sunku tiksliai atsakyti į šį klausimą. Reikėtų gerokai patyrinėti Europos ateities konvento archyvus ir pasikalbėti su jo dalyviais. Bet spėčiau, kad tuomet buvo vadovaujama šiek tiek kitokia logika. Pirmiausia nereikėtų pamiršti, kad ir ankstesnėje ES, veikusioje pagal Nicos sutartį, jau buvo vyriausiojo įgaliotinio bendrai užsienio ir saugumo politikai pareigybė. Tas pareigas ėjo ispanas Javieras Solana.

Sutartyje dėl Konstitucijos Europai buvo numatyta, kad ankstesnio vyriausiojo įgaliotinio įgaliojimų ratas plėsis ir jis taps ne tik valstybių bendros užsienio ir saugumo politikos vykdytoju, bet ir visų ES išorinių veiksmų koordinatoriumi.

Čia reikėtų papildomai paaiškinti, kad iki šiol ES išoriniai veiksmai yra gana griežtai suskirstyti į dvi kategorijas: tradicinė užsienio politika, diplomacija, saugumo klausimai priklauso tik valstybėms ir tik kartu vieningai sutarusios jos imasi bendrų veiksmų arba reiškia bendras pozicijas.

Kiti santykiai su „išore“, kaip antai prekyba ar pagalba vystymui, yra perduoti Europos Komisijos žinion, ir ji veikia siekdama bendrų ES tikslų, kuriuos valstybės apibrėžia daugumos balsavimu. Sprendimus kiekvienoje iš tų dviejų išorės santykių sričių taip pat įgyvendina skirtingi pareigūnai. Tuometinis vyriausiasis

įgalotinis užsiėmė tik diplomatinėmis derybomis, o ekonominiais, prekybos, pagalbos reikalais – jau tam tikri Europos Komisijos nariai.

Sutartyje dėl Konstitucijos Europai pasiūlytos reformos esmė buvo suvienyti šias pozicijas ir pavesti visą darbą vienam pareigūnui, besirūpinančiam visais ES išorės santykiais. Todėl suprantama, kad kilo noras kaip nors kitaip pavadinti šį pareigūną, ir pavadinimas „ministras“ atrodė tinkamiausias.

Lisabonos sutartyje šis anksčiau valstybių suderėtas svarbus pakeitimas išlieka, tačiau dar kartą buvo nuspręsta patikslinti pareigybės pavadinimą.

Kęstutis: Supratau. Vadinasi, Lisabonos sutartyje šiuo požiūriu yra atkartojama tai, kas buvo suderėta Konstitucijoje, tik keičiamas pareigybės pavadinimas. Taigi, kad ir kaip vadintume tą pareigūną, vis tiek ES de facto turės savo užsienio reikalų ministrą?

Mykolas: Taip. Šis pareigūnas turės tikrai nemažus įgaliojimus, be to, iš jo daug tikimasi ir, savaime suprantama, daug reikalaujama. Kad tai bus ypač sunkus ir sudėtingas darbas, liudija ir ypatingas Europos spaudos dėmesys pirmiesiems į šį postą paskirtos britų politikės Catherine Ashton žingsniams.

Kęstutis: O kodėl tokioms atsakingoms pareigoms buvo pasirinkta būtent ši iki šiol Europoje mažai žinoma britų politikė?

Mykolas: Be abejo, labai įdomus klausimas, bet galutinio atsakymo turbūt greitai nesužinosime, kol šį sprendimą priėmė politikai neišeis į pensiją ir neparašys savo memuarų. Todėl dabar tik galime tikėti arba ne, tuo, ką rašo spauda.

Kęstutis: O ką rašo spauda?

Mykolas: O spauda rašo, kad šis postas „atiteko“ Jungtinei Karalystei kaip savotiška „kompensacija“ už tai, kad Europos Vadovų Tarybai pirmininkauti nebuvo pasiūlyta labiausiai Europoje žinomam pretendentui – buvusiam JK ministrui pirmininkui Tony Blairui. O kodėl dabartinis ministras pirmininkas Gordonas Brownas ir nusprendė pasiūlyti į šį postą labiau britų, o ne Europos politikoje pasižymėjusią savo partijos bendražygę Ashton, reikėtų klausti jau jo paties. Bet, kaip minėjau, šiuo paaiškinimu galima tikėti arba ne.

Bet kuriuo atveju iš ponios Ashton bus tikimasi, kad ES užsienio politika taps labiau koordinuota, kad bus labiau suderintos ir tikslingiau veiks, viena, politinės bei karinės ir, antra, ekonominės užsienio politikos priemonės. O, kaip jau nustatėme, Lietuvai labiau pageidautina stipri, o ne silpna ES, tad tokio Sąjungos vykdomosios valdžios pareigūno atsiradimas ir tuo labiau sėkmingas veikimas turėtų būti mums naudingas.

Kęstutis: Pagyvensim – pamatysim. Nesu dėl to visiškai įsitikinęs. Tačiau, be abejonės, geru ženklu tikrai laikyčiau tai, kad kaip tik Ashton siūlymu ES specialiuoju pasiuntiniu Afganistane buvo paskirtas Lietuvos diplomatas Vygaudas Ušackas.

Na, bet, atrodo, aptarėme pagrindines institucinės reformos gaires. Iš tikrųjų pakeitimų numatyta daug ir kuo įvairiausių. Bet, sakykite, ar tikrai galime neabejoti, kad visi jie bus Lietuvai naudingi?

Mykolas: Be abejo, aš jus suprantu, vis dėlto jūsų klausimas turėtų būti ne man skirtas. Matote, ES institucinė reforma, numatyta Lisabonos sutartyje, nėra tiesio-

Jose Manuelio Barroso vadovaujamos Europos Komisijos nariai

giai skirta Sąjungos valstybių naudai ar nenaudai. Tai viso labo tėra sprendimų priėmimo sistemos patobulinimas. Bet pati sprendimų priėmimo sistema visai nerodo, kokie sprendimai bus priimami. Tai jau priklauso nuo aplinkybių ir nuo jomis veikiančių politikų. Čia tiktų palyginimas su futbolu. Jeigu ES veiklą laikytume futbolo žaidimu, Lisabonos sutartis būtų žaidėjų susitarimas dėl taisyklių keitimo ir tobulinimo. Bet juk vien susipažinęs su taisyklėmis negali pasakyti, kuri komanda laimės varžybas. Taisyklės galima vertinti tik pagal tai, ar jos yra aiškios ir nedviprasmiškos, o svarbiausia, vienodos visiems dalyviams. Žvelgdamas būtent

iš tokios pozicijos aš Lisabonos sutarčiai svarbių priekaištų neturėčiau, ir man bus įdomu stebėti, kaip tos naujos taisyklės veiks tikrovėje.

Kęstutis: O! Sakyčiau, jūsų palyginimas su futbolu labai taiklus. Nors man pačiam artimesnis būtų palyginimas su krepšiniu. Tai lietuviams suprantačiau (juokiasi)... Ką gi, dėkoju už įdomų paaiškinimą. Tikrai pasidarė aiškiau. Bet pabaigoje norėčiau užduoti dar vieną klausimą dėl Konstitucijos. Koks Lisabonos sutarties santykis su jau atmesta Sutartimi dėl Konstitucijos Euro-

pai? Ar tai iš esmės naujas dokumentas? O gal tai ta pati konstitucija, tiktai pateikiama kitokiu pavidalu?

Mykolas: Užduodate labai svarbų ir politiškai jautrų klausimą. Į jį galima atsakyti dvejopai: arba vienu žodžiu, arba labai išsamiai. Jeigu vienu žodžiu, tai pasakysiu, kad Lisabonos sutartis – NE konstitucija. O jeigu norite išsamesnio atsakymo, tuomet apsišarvuokite kantrybe, ir dar kartą susitikime pasikalbėti.

Kęstutis: Manau, būtų įdomu išgirsti išsamesnį paaiškinimą, nes Sutartį dėl Konstitucijos Europai Lietuva ratifikavo pirmoji iš visų ES valstybių, o dabar tai padarė kiek palūkuriavusi.

Šeštasis pokalbis

Apie Europos Konstituciją ir vėliavą

Mykolas: Kaip jau anąsyk minėjau, žvelgiant formaliai, Lisabonos sutartis nėra tas pats, kas Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Sutartis dėl Konstitucijos Europai buvo naujas vientisas, logiškai sukonstruotas dokumentas, turėjęs pakeisti visas iki tol galiojusias sutartis. Šį dokumentą buvo palyginti lengva ir skaityti, ir suprasti. O štai Lisabonos sutartis yra viso labo susitarimas dėl jau veikiančių Europos Sąjungos ir Europos Bendrijų steigimo sutarčių pataisymo bei papildymo. Todėl daugumai žmonių šis dokumentas yra tiesiog nepaskaitomas. Norint jį perprasti, reikia turėti daug papildomų žinių.

Kęstutis: Bet tai tik formalus skirtumas! O kaip turinys? Juk jau kalbėjome, kad nemažai Konstitucijoje numatytų pakeitimų buvo perkelta į Lisabonos sutartį.

Mykolas: Be jokios abejonės, juk kitaip ir negalėjo būti. Lisabonos sutartis savo turiniu nėra kažkas, ko iki tol niekas nebuvo nei girdėjęs, nei regėjęs. Joje

įtvirtintos tos pačios priebrendusios reformos, dėl kurių buvo diskutuojama jau nuo pat šio tūkstantmečio pradžios. Tai dalykai, kuriems iš esmės niekas nebe-prieštarauja ir dėl kurių jau seniai sutarta. Todėl būtų nesuprantama, jeigu jų nebūtų Lisabonos sutartyje.

Kęstutis: Vadinas, Lisabonos sutartis de facto yra tas pats, kas Konstitucija? Tas pats „produktas“, tiksliai kitokia, labiau įprasta „pakuotė“?

Mykolas: Jeigu jums patinka, galite sakyti ir taip. Tačiau tai nebus visiška tiesa. Bet kuris prekybos verslo žinovas jums pasakys, kad pakuotė yra be galo svarbu. Prastai atrodanti pakuotė gali kliudyti parduoti kad ir pačią kokybiškiausią

prekę, o patraukli pakuotė neretai būna apgaulinga ir suklaidina ne vieną patiklų pirkėją.

Jūsų pastaba, kad Lisabonos sutartis ir Konstitucija yra tas pats „produktas“, iš esmės teisinga. To „produkto“ paskirtis ir vienu, ir kitu atveju vienoda – institucinė reforma, kuri turi paversti Sąjungą demokratiškesne ir veiksmingesne. Tačiau, kaip rodo Prancūzijos, kuri, kaip žinoma, atmetė Konstituciją, bet viena pirmųjų ratifikavo Lisabonos sutartį, pavyzdys, „pakuotė“ buvo labai svarbi.

Žinoma, sunku pasakyti, kokios mintys sukosi prancūzo ar olando galvoje, kai referendume balsavo prieš Sutartį dėl Konstitucijos Europai, bet atrodo, kad Lisabonos sutarties rengėjai laikėsi nuomonės, jog rinkėjų „atmetimo“ reakciją greičiausiai sukėlė įspūdis, kad priėmus Konstituciją ES virs „supervalstybe“, kuri

užgoš jų pačių valstybes. Be abejo, tas įspūdis buvo klaidingas. Sutartyje dėl Konstitucijos Europai nieko panašaus nebuvo numatyta. Tačiau turbūt suveikė tas naujos „pakuotės“ sindromas. Todėl Lisabonos sutarties rengėjai padarė viską, kad ši kartą „pakuotė“ iš tikrųjų atitiktų įprastą ir atpažįstamą „produktą“.

Jeigu palyginsime Lisabonos sutartį su Konstitucija, tai pastebėsime, kad joje nebeliko ne tik paties pavadinimo „Konstitucija“, bet ir menkiausio išorinio panašumo į valstybių konstitucijas. Joje nebėra konstitucijoms būdingo skyriaus apie žmogaus ir piliečių teises, nebėra jokių nuostatų dėl Europos simbolių. Jau esu, regis, minėjęs, kad ir pernelyg ambicingas Europos užsienio reikalų ministro pareigybės pavadinimas yra pakeistas labiau įprastu pavadinimu – vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir t. t.

Kęstutis: Tai norite pasakyti, kad įsigaliojus Lisabonos sutarčiai nei Pagrindinių teisių chartija, nei mums įprasta mėlyna su dvylika žvaigždžių Europos vėliava nebeturės nieko bendro su ES?

Mykolas: Ne, jokių būdu. Pagrindinių teisių chartija tiesiog bus ne Lisabonos sutarties dalis, o atskiras dokumentas. Europos vėliava kaip buvo, taip ir liks pagrindinis ES simbolis. Europos Vadovų Tarybos sprendimu ji naudojama jau nuo 1985 metų. Tiesiog ši nuostata iki šiol nebuvo Europos Sąjungos sutarties dalis. Kadangi Sutartis dėl Konstitucijos Europai taip ir liko neįsigaliojusi, net 16 ES valstybių (tarp jų ir Lietuva) prieš Lisabonos sutarties pridėjo atskirą deklaraciją, kurioje paskelbė, kad joms Europos vėliava, Europos himnas – Ludwigo van Beethoveno „Odė džiaugsmui“, Europos šūkis „Suvienijusi įvairovę“, Europos pinigas – euras ir Europos diena – gegužės 9-oji ir toliau lieka bendro piliečių priklausymo ES ir jų ryšio su ja simboliai.

Kęstutis: Vadinasi, formaliai Lisabonos sutartis nėra Konstitucija, bet pagrindiniai dalykai šiuose dokumentuose daugiau ar mažiau yra panašūs?

Mykolas: Kaip jau sakiau, kitaip ir negalėjo būti. Būtų labai keista, jeigu būtų kitaip.

Kęstutis: Bet ar tai sąžininga? Ar Lisabonos sutartis nebus Konstitucijos Trojos arklys?

Mykolas: Jokių būdu. Ar jums teko girdėti apie Trojos arklių, kurio turinys būtų atvirai deklaruojamas? Lisabonos sutartis nėra joks Trojos arklys, ir apskritai čia nevyksta jokie karo ir niekas nieko nenori apgauti. Natūralu, kad kai vyksta re-

formos, visada būna įvairių nuomonių. Vieni klausosi argumentų, o kiti visiškai nieko nenori girdėti.

Kęstutis: Nesėkmė dėl Konstitucijos gana skausmingai atsiliepė ir Lietuvai. Norėjome patekti į istoriją kaip pirmoji dokumentą ratifikavusi šalis. Deja, nepavyko. Matyt, mūsų politikai, kartą „nudegę“, dabar jau neskubėję ratifikuoti Lisabonos sutarties.

Mykolas: Taip, šį kartą nelenktyniavome. Tačiau, mano nuomone, be reikalo. Galėjome išlikti nuoseklūs, principingi ir vėl pirmieji ratifikuoti sutartį. Jeigu mums buvo priimtina Konstitucija, tai Lisabonos sutartis juo labiau priimtina, nes ji – toks pat, tik kiek mažiau ambicingas projektas. Todėl būtų buvę logiška ir nuoseklu dar kartą padaryti tai, ką padarėme dėl Konstitucijos.

Kęstutis: Bet, pamenu, tuomet daug kas piktinosi, kad Konstitucija ratifikuota per greitai, niekam net nespėjus susigaudyti, kas įvyko.

Mykolas: Kas domėjosi, tas galėjo viską žinoti, nes Europos ateities konventas dirbo visiškai viešai. Bet, matyt, tie „atsilikėlių“ balsai buvo lemtingi, kad Lietuvos nėra tarp pirmųjų Lisabonos sutartį ratifikavusių valstybių. Ką gi, nedidelė bėda, kad šią sutartį ratifikavome ir vėliau. Kaip tik dėl to ir turėjome puikią progą dar kartą aptarti ne visai suprantamus ES reformos niuansus.

Kęstutis: Na, dabar, atrodo, viskas aišku. Kol kas daugiau klausimų neturiu. Dėkoju, kad padėjote išsklaidyti kai kurias abejones. Tikėkimės, kad jūsų optimizmas pasiteisins, ir Lisabonos sutartis bus naudinga tiek Lietuvai, tiek visai ES.

Tikimės, kad skaitytojams buvo įdomu sekti Kęstučio ir Mykolo diskusiją. Galbūt šie pokalbiai paskatins surengti daugiau panašių diskusijų ir debatų. Diskusijos gali būti tęšiamos, nes pašnekovai nebuvo linkę labai gilintis į visas teisinės naujos sutarties subtilybes. Profesionalų teisininkų ir diplomatų dar laukia nemažas darbas gvildenant ir įgyvendinant visas naujo ir iš esmės savo paskirtimi bei turiniu konstitucinio dokumento nuostatas.

Na, o pabaigoje atkreipsime skaitytojų dėmesį tik į tai, kad 2009 m. gruodžio 1 d., įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, pagrindiniai teisiniai ES dokumentai vadinasi taip:

- *Europos Sąjungos sutartis;*
- *Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.*

Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo keičia Europos bendrijos steigimo sutartį. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai „Europos bendrijos“ terminas nebevertojamas – jį keičia pavadinimas „Europos Sąjunga“.

Šią knygėlę išleido Europos Parlamento Informacijos biuras Lietuvoje

Europos Parlamento Informacijos biuro Lietuvoje misija yra informuoti Lietuvos gyventojus apie Europos Parlamento veiklą, priimamus sprendimus, diskusijas, skatinti Lietuvos gyventojų domėjimąsi Europos Sąjungos integracijos procesais ir ateities perspektyvomis, raginti visuomenę prisijungti prie ES temų aptarimo bei dalyvauti rinkimuose į Europos Parlamentą. EP Informacijos biuras taip pat atlieka patariamąjį vadmenį, teikdamas informaciją apie Lietuvoje vykstančius procesus Europos Parlamento Pirmininko kabinetui, komitetams bei kitoms EP struktūroms.

Mus rasite:

Naugarduko g. 10
01309 Vilnius
Tel. (8~5) 212 07 66, 212 15 30
Faksas (8~5) 261 98 28
El. paštas epvilnius@europarl.europa.eu
www.europarl.lt

Darbo valandos:

pirmadieniais – ketvirtadieniais
9.00 – 18.00 val.
penktadieniais
9.00 – 13.30 val.

Daugiau informacijos apie Lisabonos sutartį ir Europos Sąjungą rasite Europos informacijos centre:

Naugarduko g. 10
01309 Vilnius
Tel. (8~5) 231 31 83
Faksas (8~5) 231 31 92
El. paštas comm-rep-lt-info@ec.europa.eu

Darbo valandos:

pirmadieniais – ketvirtadieniais 10.00 – 18.00 val.
penktadieniais 10.00 – 17.00 val.

**Apie Lisabonos sutartį. Šeši pokalbiai prie kavos puodelio
Gediminas Vitkus**

Vilnius: Europos Parlamento Informacijos biuras Lietuvoje, 2010

2010 -36 psl. 21 x 14.8 cm.

ISBN 978-92-823-3210-8